

heemsen, door een minderheid aan leden was vertegenwoordigd; en een lichaam tenslotte dat in een conflictsituatie zijn wil niet aan de gouverneur-generaal kon opleggen.

Beide: de plaats van Indië in het koninkrijk en de plaats van het Nederlands algemeen bestuur in Indië, hadden, sinds Indië in 1814 deel van het koninkrijk was gaan uitmaken, allerlei wijzigingen ondergaan. Wij zullen die niet in bijzonderheden weergeven maar concentreren ons liever op de hoofdlijn waarbij wij speciaal de situatie willen schetsen die in de periode tussen de twee wereldoorlogen bestond.

Wij willen dan nu eerst schrijven over de verhouding tussen Nederland en Nederlands-Indië en over de plaats en de vèrgaande bevoegdheden van de gouverneur-generaal; vervolgens over het centrale Nederlandse bestuursapparaat en het apparaat van het Binnenlands Bestuur; daarna over de twee organisaties die de dekking vormden van de Nederlandse suprematie: het Knil en de politie, en over de rechtspraak; en tenslotte over het inheemse bestuursapparaat waarmee de overgrote meerderheid van de inheemse bevolking veel meer te maken had dan met het Nederlandse. Dat inheemse bestuursapparaat was steun en toeverlaat van het Nederlands gezag – het streven om zich van dat Nederlands gezag te ontdoen, richtte zich dan ook in veel gevallen, zoals uit de volgende hoofdstukken zal blijken, niet alleen tegen de Nederlandse maar ook tegen de inheemse bestuursinstanties die door een deel van de politiek-bewuste minderheid onder de inheemsen gezien werden als werktuigen van de vreemde overheerser.

Opperbestuur

Tot in het jaar van de liberale ommezwaai, 1848, had de Nederlandse volksvertegenwoordiging niets te zeggen gehad over wat in Nederlands-Indië gebeurde; het opperbestuur was uitsluitend aan de koning opgedragen die het door zijn minister van koloniën liet uitvoeren. Thorbecke's nieuwe Grondwet bracht dat bestuur onder de controle van de Tweede en Eerste Kamer; zulks hield o.m. in dat deze zich dienden uit te spreken over een nieuw Regeringsreglement. Het werd in 1854 aan de Kamers voorgelegd en door deze goedgekeurd en het trad een jaar later in werking. Wat de doelstelling van het Nederlands bewind betrof, was de memorie van toelichting duidelijk geweest; zij had verklaard dat Nederlands-Indië een 'wingewest' was; uitgangspunt voor het aldaar te voeren beleid was dat, 'behoudens de welvaart der inheemse bevolking,